

UPAJMO SI BITI STARŠI

Praktično delovanje dveh šol za starše

Andreja Jereb,
univ. dipl. ped.

POVZETEK

V prispevku predstavljam dva primera uspešne prakse šole za starše. Prvi zasluži pozornost, ker zajema vse potrebne vsebine za ozaveščanje staršev o kompleksnosti in konfliktnosti odnosov v družini tako med zakoncema kot tudi med starši in mladostniki. Program je pripravljen sistematično, srečanja so strukturirana in privlačna za starše mladostnikov, ki marsikatero težavo iz doma prepoznajo v številnih primerih iger vlog. Drugi, španski primer, zasluži pozornost predvsem zaradi aktivne vloge staršev pri pripravi na srečanje, z leti vedno aktivnejše vloge na srečanjih in v pogovorih v družini, zaradi česar je precej zahteven tako za voditelja kot za starše, a sodeč po izjavah staršev iskana in uspešna metoda dela s starši.

Ključne besede: ozaveščanje staršev, kvalitetna komunikacija v družini, aktivna vloga staršev

Program šole za starše *Upajmo si biti starši* je začel leta 1996 izvajati p. dr. Christian Gostečnik, duhovnik in klinični psiholog. V ZDA program odgovornega starševstva, ki je p. dr. C. Gostečniku služil kot osnovna usmeritev, izvaja Popkin s sodelavci. Program temelji na Adlerjevi teoriji in njegovi individualni psihologiji, osnovna načela spretnosti komunikacije pa so povzeta po Gordonu in Rogersu (Pahole, 1999). Šola je namenjena predvsem staršem mladostnikov pa tudi mlajšim staršem, ki želijo nova spoznanja uporabljati že v zgodnejših razvojnih obdobjih svojih otrok.

ČEMU ŠOLA ZA STARŠE?

Čemu šola? Pri mnogih odraslih že sam izraz šola vzbuja negativne občutke, strah ali celo odpor. Toda v šoli se vendarle naučimo osnovnih spretnosti za ustrezno funkcioniranje v življenju. S tega vidika so želeli strokovnjaki, ki šolo za starše vodijo, slednje povabiti, da bi pridobili temeljno znanje o svoji vlogi ter o procesu odraščanja otrok. »Tako kot je pismenost neizogibno potrebna za usvajanje

drugih znanj, je neizogibno potrebno poznati abecedo odnosa za ustrezno sodelovanje pri odraščanju otroka« (Ružič, 2000, str. 13). »Prav odnos staršev do otroka temu predstavlja osnovno izkušnjo brezpogojne sprejetosti in ljubezni, ki mu omogoča, da vzpostavlja zadovoljujoče odnose z drugimi ljudmi. S postavljanjem meja in oblikovanjem strukture starši otroke usposabljujejo za sobivanje z drugimi ljudmi.« Glavni cilj izvajalcev je ozavestiti starše, da imajo pri odraščanju svojih otrok nenadomestljivo vlogo in da jih tudi »veliki otroci«, tj. mladostniki, zelo potrebujejo. Naslednji cilj je opogumiti starše, da bi si upali biti starši. Opažali so namreč, da se pri starših pojavlja dilema, ali in kako otroku pokazati naklonjenost, ljubezen in ga hkrati razumno omejevati. Postavljajo si vprašanje, kaj pomeni odraščanje za njihovega otroka in kako ga ta doživlja. Zato je eden od ciljev šole starše opremiti z znanjem o tem, kaj se z mladostnikom v adolescenci dogaja, kako se vse te spremembe odražajo v

Šola za starše je namenjena razvoju odgovornega starševstva.

njegovem čustvovanju, mišljenju, vedenju in kakšno vlogo ima pri tem družina, kakšno pa vrstniki. Ker si želijo odnos z mladostnikom spremeniti na bolje, jim v šoli ponudijo nekatere modele uspešnejše komunikacije. Hkrati pa tako dobijo možnost, da tudi pri sebi spremenijo določene stvari.

Pri starših, ki iščejo pomoč, je mnogokrat čutiti veliko zadrego ali sram, da imajo težave in potrebujejo pomoč. Šola za starše naj bi pomagala zmanjševati strah pred problemi mladostnikov in bi jih opogumljala, da bi se z njimi ustrezno spopadali, zmogli o njih govoriti, in če postanejo neobvladljivi, tudi poiskati pomoč.

METODE DELA V ŠOLI ZA STARŠE

Najdejavnejši del srečanja je *igra vlog*, ki po nazoru vsebino, ki jo predstavijo v *predavanju*. Pri različnih modelih komunikacije med mladostniki in starši v igri vlog sodelujejo študentje. Starše povabijo, naj jim predlagajo pereč problem, ki ga bodo potem odigrali, se-

veda pa se udeleženci (vsaj v večini primerov) ne odzovejo, zato predavatelj in študentje uporabijo model, ki so ga vnaprej pripravili. Sicer pa težav, vezanih na določeno vsebino, s katerimi se starši srečujejo,

ni težko predvideti, zato imajo izvajalci pripravljenih več primerov. Na koncu srečanja sledi pogovor z udeleženci o vprašanih, dilemah, izkušnjah in vtisih. Potek srečanja je podoben psihodrami. Fazo ogrevanja predstavljata pogovor in predavanje, osrednji del je igra vlog, pogovor o doživljanju udeležencev in občutkih tistih, ki igrajo igro vlog, pa ustreza delitvi občutkov.

Najpomembnejše misli vsakega srečanja povzemajo prosojnice in panoji. Udeleženci dobijo tudi zloženko z vsebino posameznega srečanja. Vsem je na voljo knjiga Christiana

Gostečnika, Marinke Pahole in Mirka Ružiča z naslovom *Biti mladostnikom starši*, ki podrobno razlaga vsebino šole za starše. Na koncu zadnjega srečanja udeleženci izpolnijo vprašalnik, kjer izrazijo vtise o srečanju in predloge za izboljšanje izvajanja in vsebin šole za starše.

VSEBINA ŠOLE ZA STARŠE

Šola obsega štiri zaporedna srečanja, vsako traja tri ure:

Prvo poudari pomen partnerskega odnosa med zakoncema za vzgojo otrok, kar smo ugotavljali že v poglavjih *Značilnosti sistema staršev* in *Odnosi med staršema*. Enotnost staršev je največja moralna avtoriteta, zato opozarjamo na vlogo zadovoljujočega partnerskega odnosa. Razlikovati moramo med partnerskim in starševskim odnosom. Partnerski odnos je vzajemen odnos dveh odraslih oseb, ki izpolnjujeta svoje osebne in skupne odločitve; je rezultat lastne odločitve. V starševskem odnosu pa starši zadovoljujejo tako lastne potrebe kot tudi potrebe otrok. Če starša v partnerskem odnosu nista zadovoljna, skušata svoje potrebe zadovoljiti preko otroka. S tem otroka postavljata v vlogo odraslega, ki pa ji ne more biti kos. Zato v prvem srečanju poudarijo pomen ohranjanja medgeneracijskih razlik med starši in otroki ter opozorijo na morebitne čustvene zlorabe otrok. Obdobje mladostništva je za starše precej zahtevno in težko; v njem se zrcali vse tisto, kar so vložili v odnos z otrokom, pa tudi vse pomankljivosti. Poleg tega se v tem času starši pogosto tudi sami znajdejo na določeni prelomnici v poklicnem in osebnem življenju. Srečujejo se z boleznijo in smrtjo lastnih staršev, tesno jim je ob misli na odhod otrok od doma. Mladostnik starše sooči z njimi samimi, z njihovo negotovostjo, strahovi in nemočjo (Pahole, 1999).

Drugo srečanje osvetli značilnosti mladostniškega obdobja. Mladostnik se nahaja v vmesnem obdobju, ko ni več otrok, vendar

Starši često ne razlikujejo med partnerskim in starševskim odnosom.

pa tudi ne odrasel človek. V tem obdobju je edina stalnica sprememba, in to na vseh področjih: telesnem, čustvenem, miselnem in vedenjskem. Mladostnik se mora nekoliko odmakniti od družine, da lahko začuti, kdo je. Končuje se otroštvo, ki naj bi bilo obdobje gotovosti in varnosti, čeprav vemo, da danes to ni več tako, saj so že majhni otroci ogroženi ter izpostavljeni fizičnemu in psihičnemu nasilju. Mladostnik začenja pot k odraslosti, ki jo doživlja bipolarno. Je razburljiva, izzivalna in mikavna, zato si je želi, istočasno pa se je boji, ker je polna ugank in negotovosti. Odraščanje pomeni usposabljanje za življenjske izzive, da bi lahko nanje odgovarjali odgovorno in s čim manj strahu.

Mladostnikova čustva se hitro menjajo in so zelo silovita, njihovo izražanje je zato včasih neprimerno ali celo nesprejemljivo. Starši naj bi jih predelali in mu jih vrnili v sprejemljivejši obliki.

Mladostnik zelo potrebuje odprto in iskreno komunikacijo s starši, ki imajo do njega spoštljiv odnos, vendar se hkrati ne bojijo biti dosledni, vztrajni in zahtevni. Potrebuje namreč strukturo, okvir, da natančno ve, kaj sme in česa ne. Starši naj bi vedno vedeli, kam gre in s kom, kdo od odraslih bo tam in kdaj se vrne. Z njim se lahko dogovorijo o uri vrnitve domov in ga seznanijo s posledicami, če se dogovora ne bi držal. Mladostnik od staršev potrebuje spodbudo, občutek sprejetosti in izraze naklonjenosti.

Tretje srečanje je namenjeno vrednotam. Vrednote usmerjajo naše življenje. Mladostnik preizkuša vrednotni sistem staršev in nemalo-

kdaj ga uporniško zanika, pri tem pa je pozoren na njihove odzive. Če ti svoje vrednote upoštevajo naprej in se ne pustijo omajati, mu na ta način sporočajo, da so trdne in jih lahko sprejme tudi kot svoje vodilo v življenju. Ob tem starše opozorijo, da se vrednot naučimo s socialnim učenjem, tako da jih opazujemo, živimo, posnemamo. Na tretjem srečanju spregovorijo tudi o spolnosti, ki je za mladostnika zelo zanimivo področje, a mu povzroča

Mladostniki preizkušajo vrednotni sistem staršev.

tudi številne preglavice. Sprejeti mora namreč vse telesne spremembe, ki kažejo na prebujajočo se spolno zrelost, in se poistovetiti z vlogo ženske oz. moškega. Veliko mladostnikov prezgodaj zaživi aktivno spolno življenje, ker si želijo ljubezni, bližine in sprejetosti. Zgodi se, da jih te izkušnje razočarajo, pustijo prazne in še bolj osamijo, saj manjka odnos. Če jih hočemo usposobiti za zadovoljujoč odnos med moškim in žensko, jim moramo ponuditi možnost, da bodo spolnost doživeli kot izpolnitev sebe, partnerja in odnosa (Gostečnik in drugi, 1999).

Pomembno vlogo v odnosu do spolnosti ima družina. Ali se o spolnosti v družini pogovarjamo in če se, kako? Kaj pomeni biti ženska in sprejeti svojo ženskost ter kaj pomeni biti moški, se otrok in mladostnik uči v družini, ob materi in očetu. Prav tako tudi tega, kako živita moški in ženska v vzajemnem odnosu. Modeli iz družine so najmočnejši modeli, ki jih nesemo v življenje, tudi v novonastale družine. Ker je mladostništvo obdobje velikih čustvenih pretresov, ima pomembno vlogo

Kaj pa v primeru, ko se pojavijo konflikti in problemi? Kako jih preprečevati in kako jih reševati? Starši morajo razlikovati, čigav je problem, od tega je namreč odvisno, kdo bo prevzel pobudo pri njegovem reševanju in kdo bo nosil odgovornost. Starši naj mladostniku pomagajo predvideti različne posledice odločitve, potem pa je od njega odvisno, ali jih bo upošteval ali ne. Staršem je zelo težko pustiti, da se mladostnik sam odloča, predvsem če odločitev prinaša negativne posledice, vendar se ta samo tako nauči odločanja in sprejemanja odgovornosti za lastna dejanja.

zaupanje med starši in mladostnikom, ki pa se mora zgraditi že v otroštvu. Mladostnik bo staršem lažje zaupal, če ima pozitivno izkušnjo, torej če so starši spoštljivo ravnali z njegovimi čustvi in skrivnostmi.

Četrto srečanje je namenjeno soočenju z odvisnostmi. Odvisnost je proces, ki se razvije postopoma in postane način življenja. Je bole-

zen, saj človek brez določene droge ne zmore normalno delovati. Je neustrezen odziv na normalno potrebo. Mladostnik se mora vsakodnevno odločati, kako zadovoljiti svoje potrebe. Lahko izbere napornejšo pot,

se sooča s tem, da česa ne zna in zmore, in se začne učiti. Pri tem je dobrodošla spodbuda s strani okolja, potrebna sta čas in napor. Lahko pa izbere način, s pomočjo katerega brez napore in hitro postane to, kar si želi.

Naj dodamo, da odvisnosti ne smemo pove-

zovati le s problemi v medosebnih odnosih, ampak moramo upoštevati tudi vpliv širše družbe in okolja. Velik odstotek mladih drogo poskusi, vendar večina kmalu ugotovi, da to ni pravi način zadovoljevanja potreb.

Odgovorno odločanje je tisti temeljni dejavnik, ki odvisnost zlomi, nesposobnost odgovornega odločanja pa so plodna tla, kjer proces odvisnosti zelo dobro uspeva (glej Gostečnik in drugi, 1999, str. 145). Mladi, ki smo jih naučili odgovornosti, se sprašujejo o posledicah uživanja drog, tisti, ki ne poznajo odgovornosti, pa vzrok za svoje ravnanje postavljajo izven sebe. Odgovornost mladostnikov kaže tudi na obvladovanje reševanja problemov, saj se na koncu vedno vprašajo, ali so na ta način problem rešili ali ne. Starši se na zadnjem srečanju seznanijo, kje lahko poiščejo strokovno pomoč in kako naj mladostniku pomagajo, da se bo zavedel problema. Čakanje in upanje, da bo bolje, je namreč utopično.

Odvisnost je vedno klic na pomoč k bolj zadovoljivim odnosom.

Starši mladostnikom, ki so že zasvojeni, najbolj pomagajo tako, da od njih zahtevajo, naj se gredo zdraviti.

Poleg teme o odvisnosti naj starši spregovorijo tudi o agresivnosti. Nasilje ne predstavlja samozavesti, ampak strah in nezmožnost izražanja občutkov na ustrenejši način. Mladostnik, ki je odraščal v agresivnem okolju, je prepričan, da je nasilje način, s katerim človek kaj doseže. Če pa je otrok odraščal v okolju, ki probleme rešuje s pogovorom in nasilja ne sprejema način komunikacije, bo verjel v moč pogovora. Enotne teorije o izvoru agresivnosti ni. V literaturi pa zasledimo tudi trditve o dedni pogojenosti tovrstnega vedenja. Mladostnik, ki ne verjame v moč pogovora in nima nikogar, ki bi mu zaupal, se lahko odloči, da sam sklene svoje življenje. Brezupno stisko mladostnik izraža na različne načine. Starši mladostnikovih težav ne smejo podcenjevati, zanemarjati ali obsojati oz. si pred njimi zatiškati oči. Z njim naj odkrito spregovorijo tudi o samomoru. Zanj je najpomembnejši občutek, da ni sam, ampak ima nekoga, ki mu prisluhne, ga skuša razumeti in s katerim lahko deli svoje težave.

KDO SO UDELEŽENCI ŠOLE ZA STARŠE?

Paholetova (1999) v svoji raziskavi navaja, da v šoli za starše prevladujejo ženske, vendar tudi število moških ni zanemarljivo. Videti je, da se moški vse bolj zavedajo svojega pomena pri vzgoji otrok, ki je dolgo veljala za izključno žensko področje. V slovenski zgodovini so bili očetje pogosto tudi fizično odsotni, po vrnitvi pa so izgubili položaj tako v partnerskem kot tudi v starševskem odnosu. Ta model odsotnega očeta se je prenašal iz generacije v generacijo.

Vzgojno področje je še vedno pretežno ženska domena. Postavlja se vprašanje, koliko se očetje počutijo odgovorne za vzgojo otrok in koliko se čutijo na tem področju kompetent-

ne. Odsotnost očeta pri vzgoji je lahko tudi znak nezadovoljujočega partnerskega odnosa, zato se oče raje umika iz družine, mati pa se »preveč« ukvarja z otroki. Zdi se, kot da starša težko sodelujeta in se dopolnjujeta. Dogaja se tudi, da mati prevzame dominantno vlogo na področju vzgoje in jo sodelovanje očeta ogroža, ugotavlja Paholetova (prav tam). Zavedati bi se morali, da otrok potrebuje oba starša; pa ne le formalno, kajti vsak od njiju omogoča otroku drugačno izkušnjo. Na podlagi preučevanja stanja bi morali razmisliti, kako pritegniti v šolo za starše še več očetov oz. ali ne bi bilo morda bolje, tako kot na Švedskem, zanje organizirati posebne šole.

Največ udeležencev je bilo starih med 35 in 45 let. Udeležba mlajših, ki še nimajo otrok, kaže na ozaveščenost o pomenu starševske vloge. Starejši udeleženci so morda že v vlogi babic in dedkov ter želijo pomagati svojim vnukom pri odraščanju. Njihova prisotnost lahko kaže na možnost večjega dialoga med generacijami, vsaj kar se vzgoje tiče.

Največ jih je imelo srednjo izobrazbo, velik pa je bil tudi delež višje in visoke izobrazbe (prav tam). Lahko sklepamo, da višja stopnja izobrazbe vpliva na večje zavedanje o pomenu starševske vloge in problemov, ki so njen sestavni del. Ali pa morda višja stopnja izobrazbe vpliva samo na tip izobraževanja?

KATERI SO MOTIVI STARŠEV, ZARADI KATERIH SE UDELEŽIJO ŠOLE ZA STARŠE?

Na vprašanje, zakaj so se odločili obiskovati šolo za starše, so udeleženci odgovarjali kot kaže tabela 1.

Najpogostejši motiv, ki je starše pripeljal v šolo za starše, je, da bi bili boljši starši; izrazilo ga je 71,2 odstotka vseh udeležencev. Na podlagi tega lahko razmišljamo, da se zavedajo pomena starševske vloge in jo zato želijo še izpopolniti. Veliko (67,1 %) se jih je odločilo priti v šolo, ker bi želeli preverjati lastno rav-

Tabela 1: Pogostost izbranih motivov za obisk šole glede na število udeležencev (Pahole, 1999, str. 111).

Namen obiska šole za starše	%
da bi bili boljši starši	71,2
da bi preverili pri sebi, kako ustrezno ravnati	67,1
da bi dobili potrditev in pogum, da bi bili lažje starš	41,4
da bi izvedeli, kaj se dogaja z vašim otrokom	27,2
da bi kaj izvedeli o starševstvu	22,5
da ne bi imeli prehudih problemov z otroki	12,6
iz nemoči ali strahu ob problemih, ki jih že imate z otroki	9,9
drugo (priprava na starševstvo, delo z mladimi)	3,6
zaradi velikih problemov v družini	2,5

Starši si želijo postati še boljši starši.

nanje v odnosu z mladostnikom. Iz tega lahko sklepamo, da večje zavedanje starševske vloge prinaša s seboj tudi večjo negotovost in preverjanje, ali ravnajo prav, kaj bi lahko izboljšali ipd. Tretji najpogostejše zastopan motiv (41,4 %) je, da bi dobili potrditev in pogum, da bi bili lažje starši. Starši imajo pogosto občutek, da okolje prizna njihovo vlogo

Tabela 2: Mnenja staršev o problemih današnjih staršev (glej Pahole, 1999, str. 116).

Problemi staršev	%
težave v partnerskem odnosu (površni odnosi s partnerjem, nereševanje konfliktov, neenotnost pri vzgoji)	7,9
pretirana skrb za materialne dobrine <ul style="list-style-type: none"> • pomanjkanje časa, prezaposlenost • materialna negotovost 	11,1 5,3
nepripravljenost na starševsko vlogo <ul style="list-style-type: none"> • premalo se pogovarjajo • ne znajo se pogovarjati • premalo vedo o vzgoji • kako najti in ohraniti odnos z otrokom • pomanjkanje duhovnih vrednot • postavljanje meja, nedoslednost • velik vpliv okolja 	13,7 12,2 10,1 10,1 7,9 7,9 4,2
nimajo razjasnenih stvari o sebi (premalo časa zase, velik vpliv lastnih staršev, premalo občutka zase)	5,8

v življenju mladostnika šole, ko se pojavijo težave in vse ostale vzgojne instance odpovedo. Istočasno pa tudi mladostnik s svojim vedenjem staršem sporoča, da jih ne potrebuje, sploh pa ne njihovih omejitev. Starši morda čutijo, da so pomembni, da jih njihov mladostnik še kako potrebuje, vendar potrebujejo potrditev in spodbudo tudi od zunaj. Tu vidim veliko vlogo okolja in ponudb različnih izobraževalnih programov, ki bi staršem pomagale oblikovati vlogo staršev mladostnikov.

PROBLEMI STARŠEV, KI SO JIH IZRAZILI UDELEŽENCI ŠOLE ZA STARŠE

Če pogledamo, katere probleme so starši navajali, izstopa nepripravljenost na starševsko vlogo. Ta problem je izpostavilo kar 66,1 odstotka vseh, ki so na vprašanje odgovorili. Pri nas je še vedno prisotna miselnost, da sta polnoletnost in telesna zrelost dovolj, da smo lahko starši. Ti pa potem ugotavljajo, da imajo veliko težav, ker so premalo pripravljene na to vlogo. 16,4 odstotka udeležencev vidi težavo v pretirani skrbi za materialne dobrine, sledijo težave v partnerskem odnosu in nerazjasnjene stvari o sebi.

V raziskavi je Paholetova (Pahole, 1999) ugotavljala tudi, v kolikšni meri je šola za starše udeležence zadovoljila. V evalvaciji programa so udeleženci izbirali med naslednjimi možnostmi in šolo ocenili kot kaže tabela 3. Sodeč po rezultatih so starši v šoli dobili potrditev, da so nenadomestljivi in pomembni. Doživeli so zahtevnost starševske vloge, ki zna dati mladostniku strukturirano svobodo, da se počuti varnega in odgovornega, ter ga razumno omejiti. Pri tem so še bolj začutili svojo pomanjkljivo usposobljenost za starševsko vlogo.

»Starši večkrat povedo, da so se za svoj poklic usposabljali veliko let, starševstva, ki pa ni samo poklic, temveč je včasih tudi umetnost, pa se niso učili nikjer. Ni dovolj, da starše le

ozaveščamo, pač pa jim je potrebno ponuditi možnosti usposabljanja, da bodo svojo odgovornost zmogli. Zato bi jim bilo potrebno ponuditi več takih in podobnih oblik vzgoje in izobraževanja, predvsem pa veliko prej, ko so otroci še mlajši» (Pahole, 1999, str. 129).

Ker sem na začetku izpostavila vprašanje, v kolikšni meri so šole za starše razširjene po Sloveniji, se mi zdi pomembno poudariti, da je šola za starše *Upajmo si biti starši* neke vrste potujoča šola. Program šole namreč izvajajo po vsej Sloveniji: v Ljubljani, Logatcu, Mariboru, Račah, Ptuju, Petrovčah, Celju, Trebnjem, Kranju, Radovljici, Godoviču, Ajdovščini, Tolminu, Bovcu, Mirnu in Novi Gorici (Pahole, 1999). Program šole poteka v organizaciji Karitasa, župnij, občin in ne le v okviru osnovnih in srednjih šol. Šola za starše torej ni omejena zgolj na šolski prostor. Je pa to cerkvena šola, izhaja iz krščanskih vrednot, torej je namenjena točno določeni populaciji, čeprav menim, da je njen program primeren za širšo populacijo; nenazadnje se z enakimi problemi mladostnikov srečujejo starši različnih veroizpovedi in nevarni. Z vsebinskega vidika so teme, ki izstopajo, le vrednote, spolnost kot vrednota ter mladostnik in Bog. V šoli, ki sem se je udeležila sama, na teh vsebinah sploh ni bilo poudarka. Ne smemo pozabiti, da je šola le ena od ponudb, neobvezna, zato ne vidim nevarnosti ukalupljanja ali ideologizacije. Od staršev samih je odvisno, ali bodo vsebino šole in njene metode sprejeli ali ne. Izpostaviti želim tudi vsebino prvega srečanja; usmerjena je na starše in njihov medsebojni odnos. Partnerski odnos je namreč podsistem v okviru družinskega sistema. Nerešeni spori in težave znotraj tega odnosa lahko zabrišejo meje med partnerskim in starševskim odnosom. To otroka prisili, da vstopi med partnerja kot reševalec njunih problemov, kar je zanj preveliko breme. Opozoriti velja, da starša otroku nista mož ali žena, ampak samo oče ali mati. Velik pomen ima zanj enotnost staršev, saj mu zagotavlja varnost, trdnost in jasno usmeritev,

Tabela 3: Vtisi udeležencev o šoli kot celoti (glej Pahole, 1999, str. 127)

Ocena šole za starše	%
spodbuda za morebitno spremembo odnosa do otrok	21,3
možnost, da se naučijo novega načina sporazumevanja z otroki	20,9
spoznanje, kako pomembno vlogo imajo starši	20,6
ozaveščanje, da problemov z otroki nimajo samo oni	11,5
vir informacij	11,2
potrditev dosedanjega načina vzgoje	7,6
možnost podoživljanja lastnih izkušenj	4,1
brez odgovora	2,8

medtem ko so posledica starševske neenotnosti zbegani mladostniki, ki so polni dvomov in brez tako zelo potrebne usmeritve. Poudariti želim še pomen igre vlog, ki udeležencem omogoči, da bolj celostno, tudi na kognitivni in emocionalni ravni, spremljajo vsebino šole za starše. V igri vlog, ki prikazuje odnos med starši in mladostniki, doživimo, da vloga staršev ni preprosta. Zahteva veliko časa, truda, doslednosti in samoobvladovanja. Starši, ki otroku vse dovolijo ali so do njega nasilni, sicer porabijo malo časa in napora, vendar je rezultat dolgoročno manj ustrezen. Drugi pozitiven vidik igre vlog je, da staršem omogoča vživetje v položaj mladostnika, kar pomeni, da lažje razumejo njegovo govorico, ko z izbruhi pripoveduje o sebi in svojih potrebah. Zato se lahko ustrezneje odzivajo, so manj prizadeti in ne izzivajo konfliktnih situacij. V šoli pogrešam aktivno sodelovanje staršev, ki ni mogoče iz čisto fizičnih razlogov, predvsem zaradi velikega števila udeležencev. Ker število ni omejeno, lahko uporabljajo le metodo predavanja z vložki iger vlog. S kombinacijo oblik dela in menjavanjem metod bi lahko dosegli še večjo nazornost in pestrost,

Šolski sistem ne pripravlja ljudi na najodgovornejšo vlogo v življenju – starševstvo.

V šoli za starše se učijo s pomočjo igre vlog.

kot jo dosežejo le z igro vlog in pravo mero humorja.

Pri predavateljih je zaznati pedagoški optimizem. Zavedajo se stisk in problemov, razumejo jezo, skrb in razočaranje staršev mladostnikov. Najverjetneje iz tega izhaja tudi njihovo ime šole *Upajmo si biti starši*, saj želijo starše opogumiti in jim pokazati, da so lahko ljubeči, dosledni, vztrajni in zahtevni hkrati. Izkušnje staršev ne podcenjujejo in jim vlivajo zaupanje v rodiljske sposobnosti. Zavedajo se, da je spoštovanje staršev eden izmed osnovnih principov, ki jih moramo pri sodelovanju s starši upoštevati. Je pogoj, da bodo starši predavateljevim besedam prisluhnili, jih sprejeli in poskušali ravnati tako, kot jim svetuje. Šola za starše je zastavljena tako, da je dostopna in razumljiva širši populaciji, tudi staršem z nižjo izobrazbo. Izobraževalni program odgovarja predvsem na splošne potrebe staršev mladostnikov in je tesno povezan z življenjem, vzgojo otrok; torej integrativen. Pogrešam pa poudarek na permanentnosti izobraževanja staršev in razvijanju motivacije za samoizobraževanje. Glede na to, kako heterogeno skupino predstavljajo starši, ki se udeležujejo šole, ne moremo pričakovati, da bo program prilagojen ravni prejšnjega znanja in izkušnjam vseh staršev.

AKTIVNA ŠOLA ZA STARŠE

Na strokovni tehnični šoli Clot v Barceloni, ki združuje osnovno šolo, gimnazijo, poklicno in večerno šolo, deluje *aktivna šola za starše* (Šinkovec, 1997a). V želji pomagati staršem, da bi bili dobri vzgojitelji svojih otrok, in jih vključiti v šolski sistem, so jo odprli leta 1973. Vanjo se je v 18-letnem delovanju vključilo 758 parov. Po enaki metodi je začelo delovati še 26 drugih šol v Kataloniji, vanje je bilo vključenih 925 parov. Za program aktivne šole za starše je zaprosilo še okrog 15 šol iz drugih avtonomnih področij ter iz dveh južnoameriških držav – Mehike in Bolivije

Cilji aktivne šole za starše:

- staršem omogočiti pridobitev psihološko-pedagoškega znanja, ki ga potrebujejo pri vzgoji otrok,
- izboljšati odnose med starši in otroki,
- pripomoči k večji zrelosti staršev,
- po potrebi izboljšati odnos med staršema, kar vpliva na otrokov razvoj.

(Izquierdo v Kapuralin, 1997). Če cilje aktivne šole primerjamo s cilji šole *Upajmo si biti starši*, se prekrivata predvsem cilja staršem omogočiti pridobitev psihološko-pedagoškega znanja ter opremiti starše z znanjem. Cilj izboljšati odnos med staršema je posebnost aktivne šole in ga pri šoli *Upajmo si biti starši* ni zaslediti, čeprav tudi tu opozarjajo na pomen zadovoljujočega partnerskega odnosa za vzgojo otrok.

Organizatorji aktivne šole za starše so poleg splošnega prepričanja, da morata šola in družina sodelovati, našteali še specifične razloge za tovrstno sodelovanje, naprimer:

- vzgojna (ne)moč šole in staršev,
- starši naj sprejmejo soodgovornost za uspeh otrok in naj je ne prepustijo samo šoli, medtem ko se sami umaknejo v ozadje,
- rezultat sodelovanja med učitelji in starši je večja kakovost vzgoje,
- medsebojno učenje staršev (drug od drugega),
- širiti kakovost družinskega življenja; boljša komunikacija v družini.

METODE DELA

Šola si prizadeva, da bi bil način dela raznovrsten in aktiven ter bi tako ustrezal čim večjemu številu staršev. Letno imajo osem srečanj, na katerih si starši izmenjajo izkušnje, osvetlijo dejanske probleme, obravnavajo praktične vzgojne prijeme, in sicer tako, da organizirajo okrogle mize skupaj z otroki, izpolnjujejo ankete, uporabljajo viharjenje možganov (brainstorming), delajo z besedili,

se poslužujejo vprašalnikov in igre vlog.

Za vsako srečanje je pripravljeno pisno gradivo, po srečanju pa se oblikuje povzetek obravnavane teme, v katerega vključijo tudi mnenja strokovnjakov. Udeleženec temo obdela pravzaprav štirikrat: najprej sam, nato v paru, kar spodbudi komunikacijo, tretjič, ko se udeleži srečanja, po srečanju pa prebere še povzetek. Tako jo res poglobljeno spozna. Prav v tej dinamiki obravnavanih tem lahko utemeljimo ime šole: *aktivna*.

VSEBINE ŠOLE ZA STARŠE

Šola ima tri stopnje oz. tri nadaljevalne tečaje (Šinkovec, 1997).

Prva stopnja (prvo leto) je osredotočena na vzgojna vprašanja, teme so:

- vloga avtoritete staršev,
- vzgoja brez kaznovanja,
- odnos med starši in otroki,
- iskrenost med starši in otroki,
- primerna oblika spolne vzgoje,
- izkoriščanje prostega časa,
- motivacija otrok,
- svoboda odraščajočih otrok.

Teme **druge stopnje** (drugo leto) so namenjene problemom otrok:

- spoznavanju otrok,
- rasti otrokove osebnosti,
- upornosti,
- prijateljstvu,
- razvadam,
- nevarnostim in pastem,
- času naših otrok,
- staršem naših otrok.

Tretja stopnja (tretje leto) je namenjena gradnji osebnosti staršev, teme so sledeče:

- življenjski cilji,
- sprejemanje samega sebe,
- sprejemanje drugih,
- kako vrednotim najin zakon,
- delo, kariera,

Starši, ki obiskujejo celoten cikel srečanj, navajajo določene pozitivne spremembe:

- bolj se vključujejo v vzgojno-izobraževalno delo šole,
- izboljša se dialog med partnerjema ter v odnosu starši-otrok,
- po zaključku šole za starše se med starši ohranja prijateljstvo in zaupanje, nekatere skupine se kasneje organizirajo v zakonske skupine.

- vloga pogovora,
- odprtost družine,
- verjeti v veselje in upanje.

Na podlagi te izkušnje iz tujine je nastal poskus tudi pri nas, in sicer v šolskem letu 1995/96 na Škofijski klasični gimnaziji v Šentvidu. Profesori na gimnaziji so bili mnenja, da ustaljene oblike sodelovanja med šolo in starši ne zadostujejo. Njihov cilj je bil, da bi šola delovala preventivno in bi izboljšala komunikacijo med šolo in starši. Pred začetkom šole so staršem poslali anketo, s pomočjo katere so med drugim želeli izvedeti tudi naslednje: Ali se zdi staršem šola za starše potrebna? Kakšna je pripravljenost za sodelovanje glede na spol? Kakšna pričakovanja imajo v zvezi s šolo za starše? Katere teme predlagajo za srečanja?

Na vprašanje *Ali se vam zdi šola za starše potrebna?* je več kot tri četrtine staršev (86,7%), ki so vrnili ankete, odgovorilo pritrdilno. Odgovori, ki izražajo nestrinjanje ali neopredeljenost, so predstavljali manjši delež staršev (13,3%) (Kapuralin, 1997). Pripravljenost za sodelovanje v šoli izražajo v 63 odstotkih matere, v 6 odstotkih očetje in v 31

odstotkih oba. Tudi rezultati te ankete kažejo na že znano dejstvo, da se z vzgojo še vedno v veliki večini ukvarjajo matere, zato se tudi bolj zavedajo kompleksnosti in težavnosti tega področja. Sklepamo lahko, da prav iz tega sledi tudi večja pripravljenost mater za sodelovanje v šoli za starše. Tu lahko vidimo

Večini staršev se zdi šola za starše potrebna.

Tabela 4: Kaj starši pričakujejo od šole za starše
(glej Kapuralin, 1997, str. 50).

Pričakovanja	%
<i>pomoč pri vzgoji</i> (spoznavanje mladih, poglobljeno znanje o otrocih in starših, vzgoja za dobro starševstvo)	51,7
<i>sodelovanje med starši</i> (izmenjava izkušenj in njihovo poglobljanje, skupaj delati in se učiti, možnost pogovora med starši)	21,6
<i>sodelovanje s šolo</i>	10
<i>drugo</i> (utemeljevanje temeljnih vrednot)	5
<i>brez pričakovanj</i>	11,7

podobnost z ugotovitvijo Paholetove (1999), ki navaja tudi, da v šoli za starše prevladujejo ženske. Ti podatki iz prakse nam potrjujejo teze in razmišljanja, ki smo jih podali v poglavju *Še o očetih in izobraževanju za očetovstvo* (glej str. 47–50).

Pričakovanja staršev v zvezi s šolo za starše

Največ staršev je izrazilo mnenje, da od šole za starše pričakujejo pomoč pri vzgoji (51,6 %), kar se kaže tudi v predlaganih temah (področje vzgoje je predlagalo 31,7 % vprašanih). 21,6 odstotka staršev si želi medsebojnega sodelovanja, kar gotovo pomaga tudi pri reševanju vzgojnih problemov.

Če ta pričakovanja primerjam z namenom obiska staršev v šoli *Upajmo si biti starši*, lahko vse motive, ki so jih starši navedli (da bi bili boljši starši, da bi izvedeli, kaj se dogaja z otrokom, da bi pri sebi preverili, kako ustrezno ravnajo, da ne bi imeli preveč hudih problemov z otroki), v grobem enačim s pričakovanjem

pomoči pri vzgoji staršev v aktivni šoli. Posebnost, ki jo opazim pri izraženih pričakovanjih staršev v slednji šoli, je sodelovanje med starši in sodelovanje s šolo. To dvojje se da razložiti z naravo te šole, ki, kot vemo, poteka

v okviru srednje šole. Odtod torej utemeljeno pričakovanje staršev, da bodo s pomočjo aktivne šole za starše povečali sodelovanje med starši ter sodelovanje s šolo, ki jo obiskujejo njihovi otroci.

Teme, ki so jih starši predlagali za srečanja

Po predlogih staršev naj bi področje *vzgoje* obsegalo naslednje teme: vrednotni sistemi, vrste vzgoje (permisivna, avtoritarna, demokratična), spolna vzgoja, prijateljski odnosi, učenje in pomoč pri šolskem delu, sprejemanje samega sebe, vse vrste zasvojenosti, mladostnik in sredstva javnega obveščanja – vzgoja za medije, verska vzgoja.

Področje *osebnostnega razvoja mladih*: pravice in dolžnosti mladih, ustvarjalnost, mladostnik in samostojnost, ambicije mladega človeka.

Področje *družine*: medsebojni odnosi v družini (otroci–starši, bratje–sestre), spoštovanje družinskega življenja, pomen družine pri oblikovanju vrednotnega sistema, razmerje in problemi med partnerji v družini, smisel družine, delitev obveznosti v družini. Drugi predlogi: skupni pogovori med učenci, starši in profesorji (Kapuralin, 1997).

Kot zanimivost naj omenimo, da je v šolskem letu 1996/97 poleg redne šole za starše na Škofijski klasični gimnaziji začela delovati tudi *skupina za samopomoč*, kot odgovor na specifično družinsko problematiko. V njej je sodelovalo štirinajst staršev, od tega trije očete. Majhno število udeležencev je omogočalo lažji pogovor, tudi o osebnih problemih.

Cilji skupine za samopomoč so: izboljšati komunikacijske veščine, boljša samopodoba staršev, razumevanje problemov pri vzgoji. Vseh srečanj je bilo sedem, njihova vsebina pa naslednja: kdo sem? kdo je moj otrok? naš problem je ..., moje doživljanje starševstva, moje »močne« točke ..., vaja iz komunikacije, evalvacija (glej Kapuralin, 1997, str. 55).

Največ staršev od šole za starše pričakuje pomoč pri vzgoji otrok.

SKLEPNE MISLI

Ugotavljamo, da so šole za starše, ki delujejo po modelu španske aktivne šole, umeščene v šolski okvir. Namenjene so torej staršem otrok, ki obiskujejo določeno šolo. Predlagam, da se ta okvir razširi in se šole za starše umestijo tudi v druge institucije, društva in lokalno skupnost. Morda bi s tem povečali tudi udeležbo, ki je sicer nizka tako na Škofijski klasični gimnaziji kot tudi na Srednji ekonomski šoli v Ljubljani in na Gimnaziji Vič. Pri zadnjih dveh udeležba na posameznem srečanju nikoli ni presegla števila dvajset. Vzroke lahko iščemo v prezaposlenosti in preobremenjenosti staršev, kar gotovo otežuje in znižuje njihovo motiviranost za udeležbo. Več poudarka bi morali dati obveščanju staršev o tovrstni ponudbi ter boljšemu pretoku informacij med razredniki in starši. Nasprotno pa je v šoli za starše *Upajmo si biti starši* udeležba velika; posamezno srečanje obišče tudi več sto ljudi. *Aktivna šola za starše* je v primerjavi s šolo *Upajmo si biti starši* obsežnejša, saj zajema tri sklope, ki skupno trajajo tri leta. Morda je tudi to eden izmed vzrokov za manjši obisk.

Naslednja razlika, ki jo je opaziti med obema šolama, se nanaša na vsebine. V šoli za starše *Upajmo si biti starši* so vsebine srečanj vnaprej določene, medtem ko so teme, ki jih obravnavajo v šoli za starše na Škofijski klasični gimnaziji, v veliki meri določene s strani staršev. To je tudi razumljivo, saj je druga šola interna in tako lažje odgovarja na potrebe in

cilje staršev, katerih otroci se v njej šolajo. To pomeni, da uresničujejo andragoški princip o aktivni udeležbi, integrativnosti, sodelovanju staršev.

Sodelovanje med starši in izobraževalci (predavatelji) bi v šoli za starše *Upajmo si biti starši* lahko opredelila kot model prenosa znanja (Cunningham in Davis, 1997). Zanj je značilno, da so izobraževalci v vlogi strokovnjaka: izbirajo vsebine in metode ter odločajo o tem, kaj naj bi starši obvladali, vendar pa staršem priznavajo, da svoje otroke poznajo bolje, zato si želijo znanje prenesti nanje, da bi ga lahko ti uporabili tako, kot je za njihove otroke najučinkoviteje.

V šolah za starše, ki se zgledujejo po aktivni šoli, pa lahko sodelovanje med starši in izobraževalci uvrstimo v model uporabnika ali partnerski model (prav tam). Ta model izhaja iz staršev kot uporabnikov storitev in jim zato priznava pravico izbirati in odločati. Vloga strokovnjaka je, da starše posluša, razume in v skladu z njihovimi potrebami ponuja različne možnosti. V procesu odločanja so starši in izobraževalci enakopravni, pretok informacij je dvosmeren, razmerje moči med njimi je bolj uravnoteženo. Staršem so priznane njihove kompetence v zvezi z otrokom. V odprtem, partnerskem modelu predavatelji lažje zaznajo raznolikost družinskega življenja, staršev in njihovih potreb. Preko dialoga starši in strokovnjaki odkrivajo drug drugega in se drug drugemu prilagajajo.

Če potegnem še nekaj vzporednic med obema

Kakšen je odnos staršev do mladostnikov in ali je ta socialna vloga izdelana? V problemih, o katerih starši poročajo, in mnenjih, ki jih izražajo, predvsem v šoli *Upajmo si biti starši* zaznavamo strah in zaskrbljenost staršev za to, kako pristopiti do mladostnikov, kako se z njimi pogovarjati, kako jim postaviti meje, kako ukrepati, ko se ne držijo dogovora ... Starši se srečujejo tudi v različnimi stili vzgajanja v svoji okolici, kar jih še bolj zmede. Zato poskušajo enkrat z eno, drugič z drugo metodo ter nihajo med eno in drugo skrajnostjo. Ugotavljamo, da imajo težave z mladostniki tudi zato, ker njihova vloga staršev mladostnikov ni izdelana. Te se namreč niso mogli naučiti v izvorni družini. Znano je, da v preteklosti mladostnikov praktično ni bilo, saj so otroci (pre)hitro odrasli in se zaposlili.

šolama, vidim, da izražajo pripravljenost za sodelovanje in se šol tudi dejansko udeležujejo predvsem ženske.

Torej slika ni nič drugačna, kot če pogledamo strukturo udeležencev na običajnih roditeljskih sestankih. Vendar pa se očetje, kot smo že ugotavljali, vse bolj zavedajo pomena svoje prisotnosti v vzgojnem procesu, kar jih pripelje tudi v šolo za starše. Podrobno bi morali

Večina udeležencev šole za starše je žensk.

analizirati, zakaj je v izobraževalnih programih za starše manjše število očetov, in na podlagi tega poiskati rešitve. Druga podobnost, ki jo opazim, je, da oba modela šole namenjata pozornost partnerskemu odnosu in se ne osredotočita le na vzgojna vprašanja. Probleme staršev, teme in pričakovanja, ki so jih izražali udeleženci, lahko prevedemo na potrebe staršev in to upoštevamo pri nadaljnjem načrtovanju programov izobraževanja staršev.

Šole za starše vsaj delno zapolnjujejo praznino v našem prostoru, ki je nastala, ker organiziranih oblik usposabljanja in izobraževanja staršev v zadnjih desetletjih skorajda ni bilo. Enega izmed možnih vzrokov za tako stanje lahko iščemo v zapostavljanju pomena in vloge družine ter v njeni institucionalizaciji. Drugače je bilo takoj po vojni, ko je bilo izobraževanje staršev (vzgojne posvetovalnice, šole za starše, vzgojna predavanja, ciklusi diskusijskih večerov in predavanj, krajši tečajji, pedagoška posvetovanja, roditeljski sestanki) močno uveljavljeno. Cilj izobraževanja staršev v tistem času je bil, »da ljudem s pomankljivimi in nerazčiščenimi ideološkimi in etičnimi nazori ter z zastarelimi družinskimi odnosi pomagamo pri odpravljanju le-teh in jih tako usposabljammo za zavestno socialistično vzgojo njihovih otrok!« (Strmčnik, 1958, str. 96). Iz navedenega je razvidno, da so želeli družinsko vzgojo prilagajati vladajoči ideologiji. Strmčnik (prav tam) poroča, da je v Ljubljani delovalo več šol za starše, v Ma-

riboru pa ena.

V informacijski družbi si skorajda ne smemo privoščiti oz. ni modro pričakovati, da nas bo življenje spametovalo in izučilo. To nam zaradi hitrih sprememb pobere vse preveč moči, zato je tudi na področju oblikovanja starševske vloge potrebno strukturirano, zavestno in ciljno naravnano učenje. Starši poleg ljubezni namreč potrebujejo tudi znanje.

LITERATURA IN VIRI

- Cunningham, C., Davis, H. (1991). *Working with Parents: Frameworks for Collaboration*. Philadelphia: Open University Press.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1992). *Psihodinamski procesi v družinski skupini*. Ljubljana: Advance.
- Filipović, I. (1996). *Kako biti boljši starši?* Ljubljana: Glotta Nova.
- Gostečnik, C., Pahole, M., Ružič, M. (1999). *Biti mladostnikom starši*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, C. (1999). *Srečal sem svojo družino*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Guggenbuhl-Craig, A. (1998). *Poročiti se ali ne: psihologija osebnostne rasti v zakonu*. Ljubljana: Sophia.
- Kapuralin, T. (1997). *Šola za starše*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Knaflič, L. (1999). *Družinska pismenost*. Andragoška spoznanja, letnik 5/2, str. 17–22.
- Ličen, N. (1995). *Učenje za družino*. Andragoška spoznanja, letnik 1/3–4, str. 5–8.
- Pahole, M. (1999). *Psihodrama kot metoda vzgoje odraslih*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Pečarič Podobnik, K. (1999). *Starševstvo je odločitev*. Vzgoja, letnik 1/1, str. 28, 29.
- Ružič, M. (2000). *Šola za starše? Ste znoreli? Kaj vam pa je?* Vzgoja, letnik 2/2, str. 13, 14.
- Strmčnik, F. (1958). *Pedagoško izobraževanje družine*. V *Delo s starši – Zbornik I. republiškega posvetovanja O izobraževanju in vzgajanju staršev*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine LRS.
- Šinkovec, S. (1997). *Aktivna šola za starše*. Iskanja, 19, str. 15–17.
- Šinkovec, S. (1997a). *Šola za starše*. Šolsko svetovalno delo, letnik 2/2, str. 17–19.
- Šinkovec, S. (1998). *Šola za starše si utira pot*. V Žerovnik (ur.), *Družina – šola*, str. 123–128. Ljubljana: Družina, Pedagoški inštitut.
- Jereb, A. (1996). *Zapisi iz srečanj v šoli za starše* Upajmo si biti starši.
- Jereb, A. (1998, 1999). *Zapisi iz skupin treninga socialnih spretnosti pri mladostnikih in alkoholikih na Centru*

za mentalno zdravje v Ljubljani, ki jih vodi mag. Marinka Pahole.
Zbirnik vsebin Šole za starše Društva Vezi (Glotta Nova).